

Oponentský posudek bakalářské práce Olgy Džupové
Vztah grafémů a barev u rodilých mluvčích češtiny

Olga Džupová předložila k obhajobě kvalitní práci na dosud málo prozkoumané téma, kterou je možno k této obhajobě bez pochybností doporučit, a to s návrhem na hodnocení výborně. Diplomantka se seznámila s relevantní českou i zahraniční odbornou literaturou o synestézii grafémy-barvy, vybrala z ní podstatné a jasně to parafrázovala; přitom řadu termínů vhodně přeložila do češtiny. Poté provedla vlastní dotazníkový výzkum, v němž pro rodilé mluvčí češtiny zopakovala výzkum J. Simnerové et al.; v několika detailech se od přesné podoby původního výzkumu odchýlila a tyto odchylky přesvědčivě zdůvodnila. Výsledky statisticky zpracovala, rozumně interpretovala a vše to jasně a srozumitelně popsala. (Její příklon k anglosaskému odbornému stylu je možno přijmout, i když výjimečně může působit lehce komicky: např. když čteme pod nadpisem *Výzkum krosmodálních asociací mezi grafémy a barvami* „V této části práce budu prezentovat průběh svého výzkumu krosmodálních asociací mezi grafémy a barvami (...)“ (s. 18).) Po formální stránce je práce v pořádku, obsahuje jen tři chyby v interpunkci a dva překlepy (ve výtisku, který jsem četl, vyznačeno).

Diplomantka se nebála postavit se k dosavadní teorii a praxi kriticky: plně s ní souhlasím, ať už jde o prosazování sebeidentifikace synestetiků jako významného kritéria synestézie (s. 13), o kritický postoj k bateriovému testu (s. 23), nebo o uznání *průhledné barvy* (s. 19).

Připomínky a otázky:

- 1) Grafém nemá ani mluvenou formu, ani obsah (s. 16), ani sémantiku (s. 41). Skutečnost, že synestetik „vidí“ S s jinou barvou než 5, byť mají v použitém fontu stejný tvar, svědčí o tom, že důležitá je identita grafému (ne snad jeho „obsah“), tj. o tom, že nejde o synestézii tvary-barvy, nýbrž opravdu grafémy-barvy (podobně jako skutečnost, že *cite* a *cat* mají stejnou barvu, svědčí o tom, že v daném případě nejde o synestézii fonémy-barvy).
- 2) Co to znamená, že asociace jsou nenáhodné (s. 22)? Mluví se tu o jejich příčině, nebo systematičnosti? A co je to *neutrální barva*?
- 3) Existují výzkumy potenciálních rozdílů ve vnímání barev majuskulí a minuskulí, tiskacích a psacích písmen u synestetiků? Pokud ano, ukázaly, že takové rozdíly jsou zanedbatelné?
- 4) Proč by synestézie grafémy-barvy u mluvčích konkrétního jazyka měla korelovat s výslovně nadjazykovou Berlinovou-Kayovou stupnicí? Vždyť v konkrétním jazyce není žádná barva „dříve kategorizovaná“, nebo ano?
- 5) Zkoumal někdo barvu čísla 10? (To by mohlo být velmi zajímavé ve srovnání s českým digrafem CH.)
- 6) Co jste/byste učinila, když/kdyby synestetik napsal např. *tmavomodrá, až skoro černá*? Převedla jste/byste to v abecedě na obě barvy napůl? A počítala byste mu jako konzistentní příští odpověď *modrá* nebo *tmavě šedomodrá*?
- 7) Byla některá z barev mimo 11 základních v odpovědích synestetiků stejně častá jako barvy základní?
- 8) Byla konzistence odpovědí synestetiků vyšší u písmen bez diakritiky než s ní?
- 9) Jedním z hlavních cílů práce bylo sestavení synestetické abecedy pro češtinu (s. 7); v závěru se píše o tom, že u některých písmen zatím nebyla zjištěna signifikantně nejčastější barva. V práci však postrádám zdůvodnění těchto cílů. K čemu jsou synestetická abeceda a signifikantně nejčastější barvy u každého grafému dobré, je-li synestézie idiosynkratická?

Na tomto místě končí posudek a následují poznámky deklaratorního synestetika-asociátora grafémů s barvami, které by snad mohly být pro diplomantku (v práci vyjadřuje zájem zkoumat synestézii dále) přínosné.

- a) Moje matka synestetička není (ani otec).
- b) U některých písmen a číslic (např. L, P, B, K, H, T, A, 6) mám barevnou představu velmi jasnou, kdežto u jiných (U, F, Č, J, 7) matnou. („Vidím“ písmena v prostoru v abecedním řazení a na některá jako bych neviděl tak dobře.) Pochopitelná a přijatelná je pro mě nejen oscilace typu *tmavohnědá-černá*, nýbrž i (Vámi zamítnutá) *oranžová-zelená* (dokonce myslím, že právě ji mám).
- c) U některých písmen mám signifikantně nejčastější barvu (např. P modré, B hnědé, M červené, 9 hnědou), u jiných mám barvu, která se ve Vašem vzorku synestetiků nevyskytla (např. A černé, C růžové (jako Angličané), D tmavošedé, 3 hnědou). Vůbec jsem blíž abecedě anglické než české – byl ve Vašem vzorku někdo takový?

Ve Vodňanech 14. srpna 2012

doc. Mgr. Robert ADAM, Ph.D.